

УДК 378.147

3 36

APPLICATION OF ACTIVE LEARNING METHODS IN THE PROCESS OF ORGANIZING THE COGNITIVE ACTIVITIES OF FUTURE QUALIFIED WORKERS

ЗАСТОСУВАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Rostykus I/Ростикус І.М.*teacher /викладач***Роров М /Попов М.М.***teacher /викладач**State educational institution**"Uman professional agrarian lyceum"**Державний навчальний заклад**«Уманський професійний аграрний ліцей»*

Анотація. У статті висвітлено особливості організації активної пізнавальної діяльності здобувачів освіти в закладах професійної освіти. Представлено сучасні вимоги до процесу професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у контексті активізації їх пізнавальної діяльності. Визначено основні ознаки активних методів навчання. Виділено умови впливу активних методів навчання, що сприяють формуванню у здобувачів освіти позитивних ділових і професійних якостей. Охарактеризовано окремі активні методи викладання навчальних дисциплін

Ключові слова: активізація пізнавальної діяльності здобувачів освіти, активні методи навчання, майбутніх майбутні кваліфіковані робітники.

Abstract. The article highlights the features of organizing active cognitive activity of students in vocational education institutions. Presents modern requirements for the process of professional training of future skilled workers in the context of activating their cognitive activity. Determines the main features of active teaching methods. The conditions of influence of active teaching methods that contribute to the formation of positive business and professional qualities in students are highlighted. Describes individual active methods of teaching academic disciplines.

Keywords: activating cognitive activity of students, active teaching methods, future future skilled workers.

Вступ.

В Україні постає питання підвищення якості підготовки здобувачів освіти, що стимулює удосконалення освітнього процесу, пошук і визначення оптимальних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників. Суспільство підвищує вимоги до професійного рівня кваліфікованого робітника, націлює на формування ініціативної, самостійної особистості, наділеної творчим мисленням. Тому в практиці закладів професійної освіти все більшого визнання

набувають активні методи навчання.

Основний текст.

Недостатньо дати здобувачам освіти знання та вміння, необхідно організувати їхнє навчання так, щоб вони були у постійному пошуку самостійних рішень, вміли оцінювати свої професійні дії, можливості і постійно розширювали б їх.

Дослідники О. Анісімов, Н. Борисова вважали, що інтенсифікація освітнього процесу привела до формування нетрадиційного навчання, до переходу від програмованого до проблемного навчання і його особливої форми – ігрових методів навчання[1].

В процесі дидактичної гри легше допомогти здобувачу освіти розвинути необхідні навички, не примушуючи його робити це вольовими зусиллями. Ігрові елементи на заняттях необхідно використовувати так, щоб проявились їх переваги перед іншими видами діяльності. Проблема формування у здобувачів освіти інтересу до навчання та потреби у самоосвіті стає все більш актуальною, від вміння викладача зацікавити здобувачів освіти своїм предметом залежить успіх процесу навчання. Інтерес підвищує увагу та активність здобувачів освіти, у них з'являється почуття очікування нового, творчий настрій.

Активна пізнавальна діяльність здобувачів освіти:

- інтелектуальна робота;
- формування нових знань;
- використання власного досвіду;
- співставлення, аналіз і синтез фактів;
- побудова висновків і узагальнень.

Найбільша активність здобувачів освіти досягається тоді, коли навчання за своїм характером наближається до творчого процесу, а творче середовище створюється за рахунок підвищеного інтересу до предмету, який вивчається. Пізнавальна діяльність здобувачів освіти проходить в умовах активно-випереджального сприйняття і відображення оточуючого світу, вирішення різних проблемних ситуацій, без чого поставлена мета не може бути досягнута.

Освітній процес повинен:

- бути імітацією середовища, в якому будуть працювати майбутні кваліфіковані робітники;
- містити у собі конкретну мету і проблеми професійної діяльності;
- забезпечувати формування у здобувачів освіти здатності вирішувати практичні завдання.

Активне навчання повністю відповідає поставленим вимогам. В його основі лежить принцип безпосередньої участі, що зобов'язує викладача зробити кожного здобувача освіти учасником навчального процесу, який шукає шляхи і способи вирішення проблем. Активні методи навчання дозволяють формувати знання, уміння і навички шляхом залучення здобувачів освіти в активну навчально-пізнавальну діяльність.

Активними методами навчання вважають ті методи, які дозволяють інтенсифікувати процес розуміння, засвоєння, творчого застосування знань при розв'язуванні практичних завдань. Сутність активних методів полягає у тому, що здобувач освіти отримує необхідні знання шляхом вивчення і аналізу різних джерел інформації.

Висока ступінь гнучкості і адаптивності активних методів навчання дозволяють викладачу ефективно використовувати їх у випадках:

- ✓ заключної бесіди, розмови – як практичне обґрунтування актуальності питання, яке розглядалося;
- ✓ введення в бесіду – постановка практичної проблеми;
- ✓ ілюстрації положень, які розбираються у процесі заняття;
- ✓ паралельно бесіді;
- ✓ тема заняття розкривається за допомогою активних методів навчання.

Освітній процес з використанням активних методів навчання спирається на специфічні *принципи навчання*:

- принцип рівноваги між змістом і методами навчання;
- принцип моделювання;
- принцип вхідного контролю;

- принцип відповідності змісту і методів цілям навчання;
- принцип проблемності;
- принцип негативного досвіду;
- принцип від простого до складного;
- принцип неперервного оновлення;
- принцип організації колективної діяльності;
- принцип випереджаючого навчання;
- принцип діагностики;
- принцип економії навчального часу;
- принцип вихідного контролю.

Активні методи навчання дозволяють оптимально вирішити навчально-організаційні завдання за умовами:

- керуючої ролі викладача у процесі навчання;
- включення в активну навчальну роботу здобувачів освіти з різною підготовкою і здібностями;
- встановлення безперервного контролю за процесом засвоєння навчального матеріалу.

Активні методи навчання сприяють успішному формуванню у здобувачів освіти професійних ділових якостей:

- здатність швидко адаптуватися у колективі;
- вміння встановлювати особисті контакти, обмінюватися інформацією і формувати свою точку зору;
- готовність взяти на себе відповідальність за діяльність групи;
- здатність встановлювати контакти із колегами, правильно розподіляти і організовувати роботу;
- вміння долати опір оточуючих, попереджати зіткнення і суперечності;
- бажання бути корисним і потрібним у групі;
- знання рівня професійної компетентності;
- вміння оцінювати свої дії;
- готовність розглядати проблеми з різних точок зору;

- уміння знаходити причини і джерела критичних ситуацій;
- здатність висувати і формулювати ідеї, пропозиції і проекти;
- готовність йти на ризик і приймати нестандартні рішення;
- уміння уникати повторення помилок і прорахунків;
- здібність переконливо викладати думки, бути зрозумілим;
- здатність передбачати наслідки дій;
- уміння цінувати і продуктивно використовувати навчальний час[2].

Серед методів, що активізують пізнавальну діяльність майбутніх кваліфікованих робітників, все більшого визнання набувають рольові і ділові ігри. Включення у рольові та ділові ігри, імітаційне моделювання професійної ситуації, дає змогу здобувачам освіти шляхом активної взаємодії між ними приймати рішення, засвоювати конкретні професійні уміння та навички. Крім того, ділова гра сприяє створенню невимушеної, неформальної обстановки на заняттях, відвертих та доброзичливих, довірливих стосунків між здобувачами освіти та викладачами. Це формує у здобувачів освіти вміння спілкуватись, вчить слухати і чути співрозмовника, вчить взаємодії між собою[2].

У дидактичній грі необхідно продумати систему стимулювання, яка:

- ❖ спонукає майбутніх кваліфікованих робітників діяти як у житті;
- ❖ підкорює при необхідності інтереси окремих учасників загальній меті колективу;
- ❖ дає об'єктивну оцінку особистого внеску кожного у досягненні ігрової мети;
- ❖ сприяє досягненню загального результату діяльності ігрового колективу.

Важливе значення для активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти мають дискусійні методи. Для того, щоб групова дискусія мала високу ефективність, викладач повинен усвідомлювати процедуру проведення ділової дискусії, виділяючи етапи:

- вибір мети, теми, постановка питань дискусії;
- збір інформації (знань, умінь, пропозицій) учасників дискусії;
- обґрунтування і спільна оцінка отриманої інформації;

- підведення результатів дискусії.

Метод дискусії стимулює зацікавленість і розумову активність здобувачів освіти. Під час проведення групової дискусії до викладача висуваються методичні вимоги:

- він повинен виконувати роль одночасно ведучого і учасника, дотримуючись основного принципу спілкування – діалогу, рівності психологічних позицій сторін;

- йому необхідно дати можливість висловитись іншим, стримуючись від експертного і категоричного судження.

Групова дискусія прискорює формування у здобувачів освіти навичок взаєморозуміння, співпраці; збільшує об'єм матеріалу, який вивчається; інтенсифікує у них розвиток творчого і логічного мислення.

Активні методи навчання повинні:

- ✓ бути формою пізнавальної діяльності здобувачів освіти;
- ✓ виступати способом засвоєння знань, умінь і навичок здобувачів освіти;
- ✓ бути видом і рівнем пізнавальної діяльності учнів;
- ✓ виступати способом обміну інформацією;
- ✓ бути способом управління пізнавальною діяльністю здобувачів освіти;
- ✓ характеризуватися активним спілкуванням;
- ✓ бути способом стимуляції і мотивації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти;
- ✓ виступати у ролі способу контролю за ефективністю навчання.

Аналіз педагогічної теорії та практики дав змогу визначити умови, способи і прийоми створення *проблемних ситуацій*:

- створюються у результаті ознайомлення здобувачів освіти із різними трактуваннями одного і того ж явища;

- виникають під час демонстрування досліду, здійснення експерименту, коли виявляється невідповідність між наявними системами знань у здобувачів освіти і новими фактами, явищами;

- виникають, коли здобувач освіти потрапляє у нові практичні умови

використання наявних знань.

Створюючи проблемну ситуацію, викладач повинен уявляти її *ціль*:

- розкрити перед здобувачами освіти інформаційно-змістову суперечність, що породжує процес мислення;
- активізувати у студентів пізнавальний інтерес;
- поставити здобувача освіти перед посиленою пізнавальною проблемою, яка активізує його пошукову діяльність, змушує мислити.

У ході застосування методів активного навчання виявляються їх переваги у порівнянні із традиційними:

- ❖ вимушена активність здобувачів освіти;
- ❖ самостійний вибір та прийняття певного рішення;
- ❖ високий ступінь мотивації;
- ❖ своєчасний зворотній зв'язок.

До активних методів навчання належать диспути, які є формою колективного розв'язання проблеми. Досвід показує, що *диспути*:

- виховують активність, самостійність, ініціативу здобувачів освіти;
- збагачують їх духовно;
- привчають глибоко та всебічно оцінювати мотиви поведінки інших;
- стимулюють самовиховання;
- сприяють розвитку критики та самокритики;
- виховують культуру мовлення, логічного мислення;
- вчать сперечатися і перевіряти вірність та правильність своїх поглядів, переконань та пропозицій;
- передбачають суперечку, зіткнення різних, інколи зовсім протилежних точок зору;
- потребують від учасників ясного та визначеного погляду на предмет суперечки;
- відстоюють свої твердження;
- доводять неправоту опонента.

Ділова гра – це імітація професійної діяльності, що пов'язана із управлінням

освітнього процесу. Такі ігри використовуються для розвитку творчого мислення і формування практичних умінь, для стимулювання і підвищення інтересу до занять. У діловій грі відбуваються діалоги на різні теми, зіткнення різних думок та позицій, взаємна критика пропозицій, обґрунтування, що веде до появи нових знань та уявлень.

Аналіз ситуації крім розвитку вмінь та навичок, прийняття рішень, допомагає здобувачам освіти раціонально використовувати інформацію в умовах, наближених до їх майбутньої практичної діяльності.

Кожний із видів занять, який забезпечує активне навчання, відрізняється певними ознаками, має своє призначення та раціональне застосування. Тільки їх поєднанням можна досягти активізації навчального процесу.

Особливістю використання активних методів навчання здобувачів освіти є те, що перед викладачем висувуються завдання:

- інформаційне;
- мислительне;
- практичне;
- академічне;
- спеціальне.

Активні методи навчання – це спосіб активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти і творча ініціатива викладача, що має такі емпіричні *характеристики*:

- колективно-групову форму навчання, яка відповідає колективній природі навчальної діяльності і знань;
- розвиваючу інтелектуальну дію, яка передбачає обмін ролями, функціями, позиціями, результатами роботи;
- ділову та міжособистісну насиченість комунікації;
- стійкий емоційно-позитивний фон навчання;
- включення особистості у процес навчання.

Активне навчання відрізняється *особливостями*:

- вимушеною активізацією мислення здобувача освіти, незалежно від того,

бажає він цього чи ні;

- довготривалим часом залучення здобувачів освіти в освітній процес;
- самостійними творчими рішеннями здобувачів освіти, підвищеним ступенем мотивації та емоційності;
- постійним взаємозв'язком здобувачів освіти та викладачів за допомогою прямих та зворотних зв'язків.

Перевагою активного навчання є його вплив на розвиток у здобувачів освіти потреби до самонавчання і самовдосконалення. Саме активне навчання допомагає здобувачам освіти вміло керувати ситуацією, виключає виникнення одного з найбільш некерованих явищ – збігу обставин.

В освітньому процесі необхідне раціональне, обґрунтоване поєднання різних прийомів. При відносному пріоритеті активних методів на заняттях повинні використовуватися: самостійна творча робота здобувачів освіти, інформаційні технології, робота з науково-методичною літературою, індивідуальна практична діяльність.

Висновки.

Проведене нами дослідження довело, що методи активного навчання – надзвичайно ефективні, вони позитивно впливають на настрій здобувачів освіти, позбавляють повторення, допомагають емоційно сприйняти навчальний матеріал, що призводить до кращого його запам'ятовування; активізує та збуджує розумову діяльність; підвищує інтерес до предмету; розвиває уміння та навички самостійної розумової праці; впливає на розвиток пізнавальних, творчих можливостей і здібностей, забезпечення стійких та осмислених знань, вміння самостійно поповнювати знання, творчо мислити. Таким чином, використання методів активного навчання підвищує пізнавальний інтерес здобувачів освіти, зростає ступінь засвоєння ними знань, умінь та навичок, значно поліпшується освітній процес.

Література:

1. Галузінська М.І., Крамська З. М. Педагогічна майстерність викладача

вищої школи. Навч.метод. посібник Умань: ВПЦ «Візаві».2020. с.238.

2. Пащенко М. І. Використання активних форм і методів викладання педагогічних дисциплін у підготовці майбутніх вчителів. // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань: ПП Жовтий О.О., 2016 частина І. С. 258 – 268.